
THE TRANSFORMATION FROM STUDENT COMPANY TO START UP COMPANY

Ranko DavidovićSt. Achilles High School of Arilje, Republic of Serbia, ranko.davidovic62@gmail.com

Abstract: A student company is an educational program that allows students to be involved in the development and running of their own companies, with real products and services, and to manage their earned money during their high school education.

In order to ensure the successful operation of their companies, students are encouraged to interact with the business sector, potential customers, institutions and the civil sector while promoting their work and community in a broader context than school. Through the Student Company program, in addition to gaining knowledge of the mechanisms by which business operates, students learn about the market economy and the benefits it brings.

Although the basic idea of this program is to encourage entrepreneurial spirit and financial literacy, and the most important desired result of the program is to open the possibilities of self-employment and employability of young people, this program also contributes to the personal development of students.

The word start-up is from the English language, becoming popular after the founding of a large number of dot-com companies in the West. The word itself means to initiate or start. Start-ups are mostly start-ups, that is, beginners in the business.

Start up is a technology business that is innovative and can grow very quickly and a lot and into which, if they think it can succeed, everyone wants to invest money. You need to have the effect of making someone fascinated by your story. It depends on your performance. Why you, why you are better than others, what you want ... You have to be clear, short, fast, etc.

Start up implies innovative technological entrepreneurship, and as a necessary feature includes "scalability", in translation: **it has the potential to grow a lot in a short time**. The aim of this paper is to explain in the short and simplest sentences the meanings and role of the Student Companies, as well as the Start up companies, their similarities and differences.

Keywords: Student company, Start up company, Entrepreneurship, Scalability

PUT OD UČENIČKE KOMPANIJE DO STARTAPA**Ranko Davidović**Srednja škola „Sveti Ahilije“ Arilje, ranko.davidovic62@gmail.com

Rezime: Učenička kompanija je obrazovni program koji omogućava učenicima da budu uključeni u razvoj i vođenje sopstvenih kompanija, sa realnim proizvodima i uslugama, kao i da upravljaju zarađenim novcem za vreme trajanja njihovog srednjoškolskog obrazovanja.

Kako bi obezbedili uspešno poslovanje svojih kompanija, učenici su podstaknuti da stvaraju interakciju sa poslovnim sektorom, potencijalnim kupcima, institucijama i civilnim sektorom istovremeno promovišući svoj rad i zajednicu u širem kontekstu od škole. Kroz program „Učenička kompanija“, učenici pored toga što stiču znanja o mehanizmima pomoću kojih funkcioniše biznis, uče i o tržišnoj ekonomiji i koristi koju ona donosi.

Iako je osnovna ideja ovog programa podsticanje preduzetničkog duha i finansijske pismenosti, a najvažniji željeni rezultat programa otvaranja mogućnosti samozapošljavanja i zapošljivosti mladih, ovaj program doprinosi i ličnom razvoju učenika.

Start-up (енгл. *start up*) je poreklom iz engleskog jezika, postao je popularan nakon osnivanja velikog broja *dot-com* kompanija na zapadu. Sama reč znači **pokrenuti ili započeti**. Start ap su uglavnom novostvorene kompanije, odnosno početnici u poslovanju.

Startup je tehnološki biznis koji je inovativan i koji može da naraste veoma brzo i mnogo i u koji, ako procene da bi mogao da uspe, svi žele da ulože novac. Treba da postignete takav efekat da neko bude fasciniran vašom pričom. To zavisi od vašeg nastupa. Zašto baš vi, zašto ste bolji od drugih, šta hoćete... Morate biti jasni, kratki, brz..

Startup podrazumeva **inovativno tehnološko preduzetništvo**, a kao nužnu osobinu podrazumeva i „**skalabilnost**“, u prevodu: **da ima potencijal da za kratko vreme mnogo poraste**. Ovaj rad, je imao za cilj da u kratkim i najjednostavnijim rečenicama objasni značenja i ulogu Učeničkih kompanija, kao i Start ap kompanija, njihove sličnosti, kao i razlike.

Ključne reči: Učenička kompanija, Start ap kompanija, preduzetništvo, skalabilnost

1. UVOD

Kažu da ništa nije tako nepouzđano kao prošlost. Iako nepouzđana, prošlost nam je dobar orijentir za budućnost.

Učeničko preduzetništvo je program koji na praktičan i jednostavan način đacima predstavlja sve elemente pravog preduzetništva. Prikazuje stvaran život realne kompanije u periodu od jedne godine, tokom koje, učenici-preduzetnici, osnivaju, vode i zatvaraju svoju kompaniju. Cilj programa je da učenici, pored teoretske osnove o učeničkom preduzetništvu, steknu i praktične veštine vođenja poslovanja.

Učenička kompanija je obrazovni program koji omogućava učenicima da budu uključeni u razvoj i vođenje sopstvenih kompanija, sa realnim proizvodima i uslugama, kao i da upravljaju zarađenim novcem za vreme trajanja njihovog srednjoškolskog obrazovanja.

Zasniva se na principu učenje kroz rad – učenici kroz nastavni plan, pod nadzorom obučanih nastavnika, mentora, stvaraju kompaniju, razvijaju je i zatvaraju u toku jedne školske godine. Učeničke kompanije formiraju se na početku školske godine i tokom trajanja programa učenici prolaze sve faze rada stvarne kompanije: definisanje organizacione strukture u kompaniji, podela uloga unutar članova tima, odabir proizvoda poslovanja, ispitivanje tržišta, sastavljanje biznis plana, izrada proizvoda, promocija proizvoda i poslovanja, komunikacija sa partnerima, izlaganje i prodaja na takmičenjima, školskim i lokalnim događajima i zatvaranje kompanije i svođenje finansijskog stanja.

Kako bi obezbedili uspešno poslovanje svojih kompanija, učenici su podstaknuti da stvaraju interakciju sa poslovnim sektorom, potencijalnim kupcima, institucijama i civilnim sektorom istovremeno promovišući svoj rad i zajednicu u širem kontekstu od škole. Kroz program „Učenička kompanija“, učenici pored toga što stiču znanja o mehanizmima pomoću kojih funkcioniše biznis, uče i o tržišnoj ekonomiji i koristi koju ona donosi.

Iako je osnovna ideja ovog programa podsticanje preduzetničkog duha i finansijske pismenosti, a najvažniji željeni rezultat programa otvaranja mogućnosti samozapošljavanja i zapošljivosti mladih, ovaj program doprinosi i ličnom razvoju učenika.

Učenička kompanija je licencirani program svetske organizacije *Junior Achievement* koji omogućava učenicima srednjih škola da osnuju i vode svoje kompanije, sa realnim proizvodima i uslugama.

U dokumentu "Razvoj nacija" UNICEF je 2000. godine dao jednu optimističku **simedonijsku** projekciju budućnosti. Pažljivom čitaocu ne može promaći da će u budućem svetu biti cenjene one nacije i države koje ostvare viši nivo demokratije, građanskih i političkih sloboda, koje pomažu drugima, koje se brinu o deci i blagostanju naroda. To je šansa za male narode, za balkanske nacije. Ako ne možemo tako lako i tako brzo dostići svetski tehnološki nivo razvijenosti naše privrede, možemo sada i odmah početi uređivati svoje odnose, možemo razvijati sve humane pretpostavke. I najduži put počinje prvim korakom.

1.1. Koncept učeničke kompanije

Koncept učeničke kompanije podrazumeva da učenici stiču znanja i veštine iz oblasti preduzetništva formiranjem kompanija, u kojima „rade“ u toku jedne školske godine. Kompanije se formiraju na početku školske godine, i do kraja te godine učenici prolaze sve faze rada stvarne kompanije. To podrazumeva da oni sami organizuju rad u svojoj kompaniji, sami se opredeljuju za svoju poslovnu ideju, istražuju tržište, sastavljaju biznis plan, izrađuju proizvod/uslugu, osmišljavaju marketing i promociju svoje kompanije, i sami prodaju svoje proizvode/usluge. Sve ove korake oni prolaze uz podršku i pomoć obučanih nastavnika-mentora, koji učenicima daju savete i pomoć u realizaciji planiranih aktivnosti”, dodala je ova uspešna mlada preduzetnica i posavetovala da bi „poslovne ideje trebalo da se bave rešavanjem problema određenog kupca. Ideja može biti nešto potpuno novo, ali takođe može biti i poboljšanje postojećih proizvoda i usluga, pa čak i mala promena na nekom predmetu koja život čini prijatnijim, jednostavnijim, jeftinijim. Kreativnost je vrlo važna osobina uspešnog preduzetnika.

Učenici koji prođu kroz program Učenička kompanija su pravi dokaz da se preduzetnici ne rađaju, već stvaraju, iako je osnovni cilj ovog programa podstaći preduzetljivost kod mladih ljudi, a ne nužno učiniti ih preduzetnicima.

Vodeći godinu dana učeničku kompaniju, od ideje preko biznis plana, promocije proizvoda i kontakta sa klijentima, pa do zatvaranja, srednjoškolci stiču preduzetnička znanja i pripremaju se za izazove koje nosi promenljivo tržište rada. Učenici koji prođu kroz program Učenička kompanija su pravi dokaz da se preduzetnici ne rađaju, već stvaraju, iako je **osnovni cilj** ovog programa podstaći preduzetljivost kod mladih ljudi, a ne nužno učiniti ih preduzetnicima.

1.2. Učenička kompanija sa Primenjenom ekonomijom

Učenička kompanija je obrazovni program koji omogućava učenicima da budu uključeni u razvoj i vođenje sopstvenih kompanija, sa realnim proizvodima i uslugama, kao i da upravljaju zarađenim novcem za vreme trajanja njihovog srednjoškolskog obrazovanja. Program se zasniva na principu učenje kroz rad – učenici kroz nastavni plan, pod nadzorom obučanih nastavnika mentora, stvaraju kompaniju, razvijaju je i zatvaraju u toku jedne školske godine.

Učeničke kompanije formiraju se na početku školske godine i tokom trajanja programa učenici prolaze sve faze rada stvarne kompanije:

Definisanje organizacione strukture u kompaniji, podela uloga/zanimanja unutar članova tima,

Odabir proizvoda ili usluge i modela poslovanja,

Ispitivanje tržišta, sastavljanje biznis plana, izrada proizvoda/usluge, kreiranje marketing strategije, promocija proizvoda i poslovanja, komunikacija sa partnerima kompanije i potrošačima,

Izlaganje i prodaja na takmičenjima, školskim i lokalnim događajima,

Zatvaranje kompanije i svođenje finansijskog stanja.

Kako bi obezbedili uspešno poslovanje svojih kompanija, učenici su podstaknuti da ostvaruju interakciju sa poslovnim sektorom, potencijalnim kupcima, institucijama i civilnim sektorom, istovremeno promovirajući svoj rad i zajednicu u širem kontekstu od škole. Kroz program Učenička kompanija, učenici pored toga što stiču znanja o mehanizmima pomoću kojih funkcioniše biznis, uče i o tržišnoj ekonomiji u Srbiji i koristi koju ona donosi.

Iako je osnovna ideja ovog programa podsticanje preduzetničkog duha i finansijske pismenosti, a najvažniji željeni rezultat programa otvaranje mogućnosti samozapošljavanja i zapošljivosti mladih, ovaj program doprinosi i ličnom razvoju učenika.

2.2. Učenje kroz rad

Program Učenička kompanija organizacije “Dostignuća mladih” i sprovodi se više od deset godina u srednjim školama širom Srbije i zasniva se na principu „učenje kroz rad“. Učenici pod nadzorom obučanih nastavnika-mentora stvaraju kompaniju, razvijaju je i zatvaraju u toku jedne školske godine. Oni su sve vreme uključeni u razvoj i vođenje svojih kompanija, sa realnim proizvodima i uslugama, i omogućeno im je da zarađenim novcem sami upravljaju.

Cilj ovog programa je da učenici: nauče da rade; nauče da greše; nauče da donose poslovne odluke; nauče da preuzimaju rizike i odlučuju o posledicama. Dodatna vrednost ovog njihovog rada je i zarada, već u školi.

Akcioni plan 2020. Evropske komisije ima za cilj da ukloni postojeće prepreke u jačanju preduzetničkog potencijala u Evropi, a posebno da utiče na otvaranje novih kompanija i radnih mesta. Očekivani rezultati realizacije ovakvih strateških ciljeva kao i projektnih aktivnosti predviđenih ovim projektom dovode do toga da mladi proaktivno traže, pronalaze i kreiraju poslove, posedujući neophodna znanja, veštine i kompetencije koje su tražene na tržištu rada.

Obrazovanje je sfera života u kojoj ne možemo biti efikasni ako ne predviđamo budućnost. Da bismo čoveka pripremili za taj period, potrebno je predvideti šta će biti za 20 ili 50 godina. Ako smo dovoljno oprezni, ali i hrabri da uđemo u ta proročanstva, iznenadićemo se na prvim predviđanjima...

Kako jedan veliki rad i sjajne poslovne ideje posle završetka školovanja realizovati kroz sopstvene stvarne kompanije i preduzeća?

2. START-AP

Termin start-up (енгл. *start up*) je poreklom iz engleskog jezika, postao je popularan nakon osnivanja velikog broja *dot-com* kompanija na zapadu. Sama reč znači **pokrenuti ili započeti**. Start ap su uglavnom novostvorene kompanije, odnosno početnici u poslovanju.

Pokretanje ovih kompanija se često dovodi u vezu sa povećanim rizikom, ali i većom mogućnosti za povratak investicije i brzi rast. Pokretanje kompanije, posebno one povezane sa novom tehnologijom, ponekad proizvodi ogromne profite svojim stvaraocima i investitorima. Startap je skup ljudi i ideje u koju veruju - da će razviti proizvod, uslugu ili platformu koja neke realne probleme rešava na nov, bolji i efikasniji način, nudeći potpuno svež proizvod ili usluga. Startap je firma u svom najranijem, nultom periodu razvoja. Ima mali tim, u kome svaki pojedinac preuzima više uloga - programer je i tehnički direktor, i menadžer razvoja proizvoda, dok direktor često obavlja, osim poslova vođenja celokupnog projekta, i HR, marketinga, i prodaju.

Startap je skup ljudi i ideje u koju veruju - da će razviti proizvod, uslugu ili platformu koja neke realne probleme rešava na nov, bolji i efikasniji način, nudeći potpuno svež proizvod ili usluga. Možda će postati prava kompanija, a možda do tog stadijuma nikada neće stići. Možda će odbaciti 30 ideja dok ne dođu do one koja je vredna razrade. Možda su stvorili prototip svog budućeg proizvoda i već traže investitore, a možda su u potrazi za poslovnim partnerima i samo na osnovu ideje.

2.1. Poznate i manje poznate definicije starta-pa

Sve iznete definicije su manje ili više dobre na jedan način, i sve one kratkom formulacijom, manje ili više precizno, opisuju startap.

Smatram da je problem sa tim definicijama, to što su razumljive samo ljudima koji već znaju šta je to startap. Te definicije su dobre, ali nisu ni izbliza dovoljno razumljive laicima, tj. onim ljudima kojima te definicije i trebaju. Evo par najpoznatijih definicija:

“Startup je privremena organizacija koja traži repetitivan i skalabilan biznis model.

Steve Blank, profesor sa Stanford univerziteta:

“Startup je kompanija koja traži odgovore na pitanja – 1. Koji je moj proizvod?, 2. Ko su kupci mog proizvoda?, 3. Kako će moj biznis da zarađuje novac?”Dave McClure, osnivač jednog od najpoznatijih startup akceleratora naplaneti – 500 startups.

Ove definicije su dobre, ali nedovoljne za neupućene.

- **Prvo**, startap u ovoj definiciji podrazumeva **inovativno tehnološko preduzetništvo**.

- **Druga** nužna osobina startapa je da je „skalabilan“, u prevodu: **da ima potencijal da za kratko vreme mnogo poraste**.

Ove dve osobine su tesno povezane: samo inovativan tehnološki biznis i može da bude skalabilan – jer mu je tržište ceo svet, proizvod mu se lako „umnožava“ u bezbroj primeraka, koje opet možete lako prodati milionima (softver, na primer, ne zahteva pogone u kojima zaposleni u smenama prave kopije, kao ni besкраjne magacine, šleper...). I stigli smo do grube, ali okvirne kratke definicije.

Startap je tehnološki biznis koji je inovativan i koji može (bar ima za cilj) da naraste veoma brzo i mnogo i u koji, ako procene da bi mogao da uspe, svi žele da ulože novac. Treba da postignete takav efekat da neko bude fasciniran vašom pričom. To zavisi od vašeg nastupa. Zašto baš vi, zašto ste bolji od drugih, šta hoćete... **Morate biti jasni, kratki, brzi** - kaže ključni čovek startap sistema u Izraelu, inovator i preduzetnik.

Druga ključna stvar je - **jednostavnost**.

- Da bi se izgradila kompanija, treba vremena, **aliproizvod koji nudite treba da bude jednostavan, efikasan. Da bi bio skalabilan na način kao što su to startapi, biznis mora biti tehnološki.** Jedino korišćenjem moderne tehnologije možete toliko brzo skalirati biznis i imati biznis za koji vam umesto hiljadu zaposlenih samo desetak zaposlenih može opsluživati veliki broj korisnika. Moderna tehnologija ne znači da ne može postojati startup u npr. poljoprivredi, stočarstvu ili rudarstvu. Vrlo isplativa može biti primjena modernih tehnologija u tradicionalnim industrijama.

“Startup je institucija sačinjena od ljudi, dizajnirana da isporuči novi proizvod ili uslugu u uslovima gdje je dosta stvari nepoznato.” Eric Ries, autor najpoznatije startup knjige – The Lean Startup

Do sad je već postalo jasno da uopšte nije lako dati jednostavan odgovor na ovo pitanje, pa se neću ni truditi da se to objasni u jednoj rečenici. Može se reći da je **startap inovativan tehnološki biznis koji ima potencijal brzog rasta i velikih dometa**. Brzi rast i veliki dometi znače da taj biznis ima potencijal da od ideje do tržišne vrijednosti od nekoliko miliona eura (pa do npr. nekoliko milijarde) dođe za 5-7 godina. Startap uvijek podrazumeva veliko tržište.

3. ZAKLJUAK

Ovaj rad je imao za cilj da u kratkim i najjednostavnijim rečenicama objasni značenja Učeničkih kompanija, kao i Stat ap kompanija, njihove sličnosti, kao i razlike.

Inspirisan činjenicama da je u školi u kojoj radim u poslednjih deset godina formirano i radilo preko trideset učeničkih kompanija sa preko pedeset različitih poslovnih ideja, od koji su neke predstavljale našu zemlju na evropskim takmičenjima i smotrama Učeničkih kompanija: Italija, Švajcarska, Švedska, Bugarska, Slovenija, Bosna i Hercegovina...

Mnoge poslovne ideje su i realizovane, ali ne kroz start ap kompanije „tvoraca“ ideja, već su ih preuzele već postojeće kompanije iz okruženja i razvile deo svog biznisa.

Ali, rad Nastavnika i učenika kroz program učeničkog preduzetništva je i prepoznat: škola učestvuje u Projektu „DUAL“, zajedno sa „Junior Achievement“ Srbije, Rumunije i Slovenije, koji finansira Evropska unija kroz program ERAZMUS +, a ono što je najvrednije iz ovog rada je podrška Ministarstva za inovacije i tehnološki razvoj R. Srbije, koje započinje izgradnju Tehnološkog start ap parka u školi, gde će učenici škole, kao i mladi iz Opštine, moći pre svega da nauče da rade i da nauče kako da se informišu o subvencijama i kreditnim linijama za pokretanje biznisa.

LITERATURA

Deidda Gagliardo, E., Gobbo, G., Papi, L., & Bigoni, M. (2017). The effectiveness of incubation programs in startup development. *Rivista italiana di ragioneria e di economia aziendale*, (5-8), 225-239.

Ghezzi, A., Cavallaro, A., Rangone, A., & Balocco, R. (2015, April). A Comparative Study on the Impact of Business Model Design & Lean Startup Approach versus Traditional Business Plan on Mobile Startups Performance. In *ICEIS (3)* (pp. 196-203).

Hughes, J. (2019). Border Crossing: Educator and Startup Involvement in the Educational Technology Innovation Ecosystem. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 19(1), 62-96.

Izurieta, C., Trenk, M., O'Bleness, M., & Gunderson-Izurieta, S. (2016, June). The Effectiveness of Software Development Instruction through the Software Factory Method for High School Students. In *123rd Annual Conference in Engineering and Education (ASEE'16)*. New Orleans, USA.

Master, B. K., Schulker, D., Grimm, G., & Xenakis, L. (2017). *Combining Entrepreneurship and Web Development for High School Students: A Pilot Evaluation of the Startup Tech Program and High School Students' College and Career Aspirations*. RAND.

<https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%82-%D0%B0%D0%BF-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B7%D0%B5%D1%9B%D0%B5>

<https://www.blic.rs/biznis/sta-je-to-startup-i-cemu-sluzi/p2lse22>

<https://digitalizuj.me/2015/12/sta-je-to-startup/>

<https://www.ja-serbia.org/>

<https://www.ja-serbia.org/desavanje/dual-deploying-the-use-of-apprenticeship-based-learning/>

<https://www.ja-serbia.org/preduzetnicko-obrazovanje/programi-za-srednje-skole/>

<http://inkubator.biz/500-startups-u-novom-sadu/>

<http://www.sam.org.rs/upload/boxFileData/2016/11/14/22343/prirucnik.pdf>